

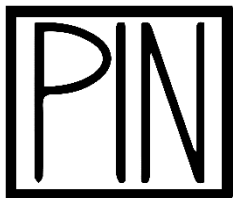

IZAZOVI I POTENCIJALI DECE IZBEGLICA 2017 PRIKAZ PODATAKA

UNHCR
The UN Refugee Agency

MREŽA PSIHO SOCIJALNIH INOVACIJA (PIN) SE BAVI OSMIŠLJAVANJEM, IMPLEMENTACIJOM I EVALUACIJOM RAZLIČITIH PSIHO SOCIJALNIH INTERVENCIJA KOJE ZA CILJ IMAJU ZAŠTITU MENTALNOG ZDRAVLJA IZBEGLICA, KAO I UNAPREĐENJE NJIHOVE EMOTIVNE, PSIHOLOŠKE I SOCIJALNE DOBROBITI.

KAO IMPLEMENTACIONI PARTNER UNHCR-A U SRBIJI, PIN RADI NA IDENTIFIKOVANJU POTREBA DECE IZBEGLICA, PROCENI NJIHOVIH PSIHOLOŠKIH SNAGA I POTEŠKOĆA I PRUŽANJU ADEKVATNE I PRILAGOĐENE PSIHO SOCIJALNE PODRŠKE.

UVOD

U periodu od januara do septembra 2017. deca su činila između 37% i 48% ukupne izbegličke populacije u Srbiji. Najranjiviju grupu među njima predstavljaju nepraćena i deca odvojena od roditelja (UASC). Sa ciljem pružanja adekvatne i prilagođene zaštite i brige o mentalnom zdravlju, PIN sprovodi istraživanja o psihološkim snagama i teškoćama dece. Oslanjajući se na nalaze istraživanja, PIN radi na uspostavljanju prakse zasnovane na dokazima, zalažući se za potrebe dece izbeglica i pružajući preporuke za unapređenje sistema zaštite utemeljene na podacima.

METODOLOGIJA

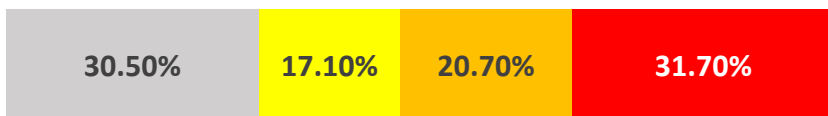
Prikazani podaci prikupljeni su u periodu od januara do septembra 2017. na različitim lokacijama na kojima PIN sprovodi svoje aktivnosti (Beograd, Sjenica, Tutin, Banja Koviljača, itd.). U različitim aspektima istraživanja učestvovalo je ukupno 333 dece. Većinu uzorka činili su dečaci (87.1%) iz Avganistana (85%). Uzrasni raspon bio je između 10 i 17 godina, dok je većina bila starija od 15 godina (61%). Gotovo polovinu uzorka činila su deca odvojena od roditelja (47%). Sa ciljem procene, kako teškoća u funkcionisanju, tako i potencijala, zadat je Strength and Difficulties Questionnaire koji procenjuje emocionalne i probleme u ponašanju, hiperaktivnost, interakciju sa vršnjacima i prosocijalno ponašanje. Dalje, sa ciljem sticanja uvida u pozitivne aspekte psihološkog funkcionisanja, deca su odgovarala na pitanja koja se tiču sreće, samopoštovanja i optimizma. Dodatno, kod dece starije od 15 godina, korišćen je Refugee Health Screener (RHS-15) sa ciljem procene simptoma depresije, anksioznosti i posttraumatskog stresnog poremećaja koji predstavljaju najčešće poremećaje u izbegličkoj populaciji. Podaci su prikupljeni tokom individualnih intervjuva od strane psihologa, a uz podršku prevodilaca i kulturnih medijatora. Saglasnost za učešće u istraživanju za svako dete dobijeno je od roditelja ili dodeljenog staratelja, odnosno socijalnog radnika. Kvantitativni podaci interpretirani su u skladu sa saznanjima i povratnim informacijama dobijenih od korisnika tokom redovnih PIN-ovih grupnih i individualnih aktivnosti sa decom izbeglicama.

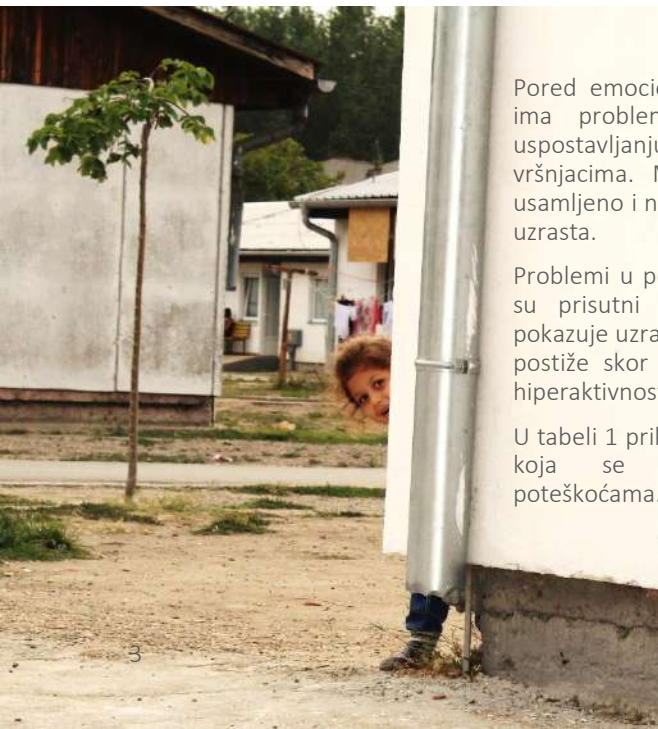
REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U skladu sa očekivanjima, deca izbeglice najizraženije teškoće doživljavaju na emotivnom planu usled razvojnih i problema vezanih za prilagođavanje. Preciznije, svega trećina dece pokazuje uobičajene teškoće u emotivnom domenu koje su u skladu sa uzrastom, dok preostali pokazuju izraženije teškoće u emotivnom funkcionisanju. Emocionalni distres kod dece izbeglica dominantno se manifestuje kroz simptome anksioznosti i depresije, često prećene somatizacijom (npr. učestalim glavoboljama).

Grafikon 1. Nivo izraženosti emocionalnih poteškoća kod dece izbeglica u Srbiji

■ prosečan ■ iznad proseka ■ visok ■ veoma visok

Pored emocionalnih poteškoća, 42.1% dece ima probleme u oblasti socijalizacije i uspostavljanju uzrasno prikladnih odnosa sa vršnjacima. Mnogi se osećaju izopšteno i usamljeno i nevoljno da se „otvore“ deci svog uzrasta.

Problemi u ponašanju i hiperaktivnost manje su prisutni kod dece izbeglica – 76.8% pokazuje uzrasno prikladno ponašanje i 77.1% postiže skor u normlanom opsegu na skali hiperaktivnosti.

U tabeli 1 prikazani su procenti dece izbeglica koja se suočavaju sa navedenim poteškoćama.

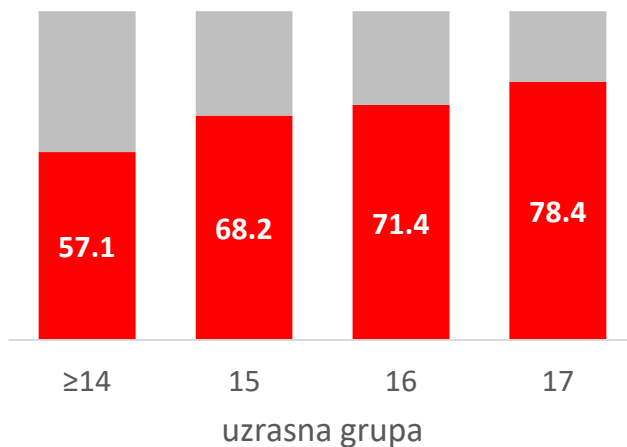
Tabela 1. Procenat dece izbeglica koja se suočavaju sa svakim od bihejvioralnih indikatora te imaju potrebu za dodatnom pažnjom i podrškom

EMOCIONALNI PROBLEMI	Dete često ima glavobolje	24.3%
	Dete je uvek zabrinuto	67.8%
	Dete je uglavnom tužno i neraspoloženo	46.9%
	U novim situacijama dete je nervozno i teško se odvaja od roditelja	28.4%
	Dete je strašljivo i plaši se velikog broja stvari	35.2%
PROBLEMI U PONAŠANJU	Dete se lako razljuti, ima česte napade besa, nekontrolisano ispoljava ljutnju ili tenziju	31.8%
	Dete je uglavnom neposlušno	9.0%
	Često se sukobljava sa drugom decom	5.1%
	Dete često laže i pokušava da vara	8.0%
	Dete krade iz kuće/škole, od odraslih ili vršnjaka	14.7%
HIPERAKTIVNOST	Dete ne može da sedi na jednom mestu	42.9%
	Dete se često vrpolti i migolji	39.0%
	Dete teško održava koncentraciju, sve ga distraktuje	36.2%
	Dete je impulsivno, ne promišlja svoje postupke unapred	15.3%
	Dete ne završava stvari koje započne	21.5%
PROBLEMI SA VRŠNJACIMA	Samotnjačko ponašanje	35.6%
	Dete nema ni jednog „dobrog druga“	12.5%
	Druga deca ne vole ili se nerado druže sa detetom	10.2%
	Druga deca ga začikavaju i maltretiraju	13.0%
	Bolje se snalazi sa odraslima nego sa drugom decom	34.5%

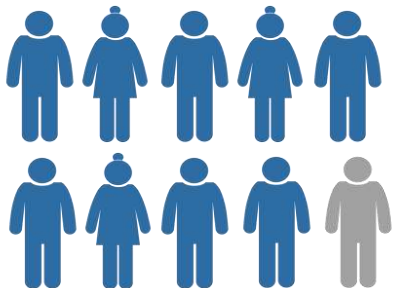
U pogledu uzrasnih razlika, uviđa se trend porasta procenta dece koja ispoljavaju teškoće u emocionalnom domenu. Tako, više od polovine dece izbeglica uzrasta do 15 godina ima potrebu za psihološkom podrškom usmerenom ka uspostavljanju adekvatnog emocionalnog funkcionisanja i prevladavanju prethodnih teških iskustava i aktuelnih teškoća, dok je to slučaj sa 8 od 10 dece izbeglica uzrasta 17 godina.

Na grafikonu 2 prikazan je procenat dece izbeglica spram uzrasnih grupa (14 godina i mlađi, 15 godina, 16 godina i 17 godina) koji u pogledu emocionalnih teškoća postižu rezultat iznad prelomnog skora za dati uzrast na SDQ.

Grafikon 2. Procenat dece izbeglica koje ispoljavaju teškoće u emocionalnom funkcionisanju

Ovaj trend je najuočljiviji u pogledu anksioznosti, odnosno zabrinutosti. Naime, dok je zabrinutost izražena kod 21% dece uzrasta od 14 godina i mlađih, ona se javlja kod 37% dece uzrasta od 17 godina. Ovakav nalaz u skladu je sa očekivanjima, sa obzirom na to da sa razvojem dete postaje svesnije sopstvenih i spolja nametnutih ograničenja, kao i trenutnih okolnosti u kojima se nalazi, te pokazuje veću brigu u susretu sa izazovima i neizvesnošću sa kojima se suočava.

9 od 10 dece izbeglica ima potrebu za psihosocijalnom podrškom

Važno je istaći da ne postoje sistematske rodne razlike po pitanju sistematske rodne razlike po pitanju psihološke ugroženosti. Jedini izuzetak predstavlja tendencija devojčica da ređe izveštavaju o problemima u ponašanju od dečaka, što je nalaz koji se dobija i u domicijalnoj populaciji dece sličnog uzrasta u evropskim zemljama.

Sa druge strane, dečaci koji putuju sami, sa rođacima ili prijateljima (UASCs) u proseku imaju izraženije psihološke tegobe od dečaka koji putuju sa roditeljima. Ove razlike su najuočljivije kada se govori o simptomima anksioznosti (prisutni kod 48% UASC-a spram 39% dečaka koji putuju sa roditeljima).

Procena mentalnog zdravlja (RHS15) dece izbeglica pokazuje rezultate slične onima dobijenim na uzorku odraslih izbeglica. Naime, 86.1% dece izbeglica može se smatrati psihološki ugroženim, odnosno, imaju potrebu za adekvatnom i kontinuiranom psihosocijalnom podrškom. Tačnije, među decom izbeglicama, 21.3% pokazuje izražene simptome posttraumatskog stresnog poremećaja, 43.1% izražene simptome anksioznosti i 42.0% izražene simptome depresije.

Rezultati koji se odnose na pozitivne aspekte funkcionisanja snažno ukazuju na to da deca izbeglice imaju potencijal i snagu da se izbore sa trenutnim emocionalnm poteškoćama i uspostave visok nivo produktivnosti i potonjeg funkcionisanja. Tačnije, velika većina dece izbeglica pokazuje snažne prosocijalne tendencije. Dodatno, više od polovine dece izbeglica smatra sebe srećnim i ponose se onim što su do sada u životu postigli. Osmoro od desetoro dece izbeglica veoma su optimistični po pitanju budućnosti.

Konačno, 83.2% dece izbeglica veruje da može postići velike stvari u životu i 78.1% bi volelo da iskoristi različite obrazovne mogućnosti kako bi postali visoko kvalifikovani profesionalci.

91%

ima prosocijalne tendencije

84%

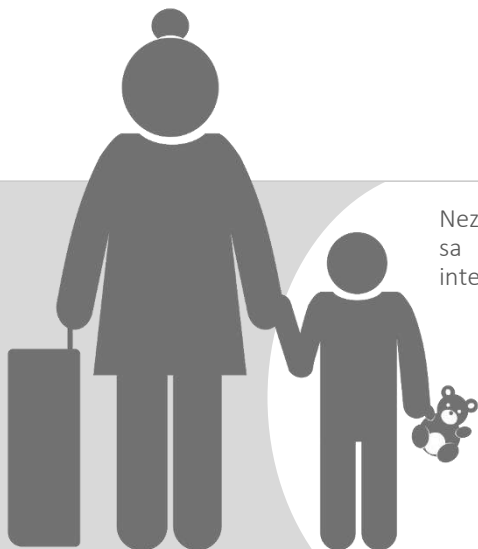
je optimistično u pogledu budućnosti

59%

zadovoljno je životom

52%

srećno je većinu vremena

Nezavisno od toga da li deca putuju sama ili sa porodicom, većina pokazuje visoko interesovanje za edukativne aktivnosti.

Visoko su motivisani da razvijaju osnovne kometence i prošire svoje znanje, naročito ono koje smatraju univerzalno primenjivim i korisnim. U skladu sa tim, većina dece pokazuje interesovanje za časove jezika i matematike, kao i aktivnosti usmerene ka razvijanju digitalnih kompetenci.

U kontekstu brige o deci izbeglicama i njihovom obrazovanju, važno je napomenuti da postoje kontinuirani naponi da se deca uključe u sistem formalnog obrazovanja. U tom smislu, U Srbiji je školske 2017/18. godine, uz podršku Ministarstva prosvete i UNICEF-a upisano 571 dete (544 dece u osnovne škole i 27 u srednje škole).

PRIMER DOBRE PRAKSE: SARADNJA IZMEĐU DRŽAVNIH INSTITUCIJA I NEVLADINOG SEKTORA

PIN je, kao implementacioni partner UNHCR-a, po identifikaciji troje privatno smeštene dece osnovnoškolskog uzrasta koja nisu bila uključena u sistem formalnog obrazovanja, kontaktirao socijalnog radnika iz Centra za Socijalni rad Palilula. Nakon prosleđene informacije, Školska uprava Beograda, dva dana kasnije, javila je da je zakazan sastanak sa direktorom OŠ „Ivo Andrić“, teritorijalno najbliže osnovne škole u Beogradu. Na sastanku na kom su prisustvovali direktor i psiholog škole, psiholog PIN-a, prevodilac i deca sa ocem, urađena je procena na osnovu koje je dogovoreno da deca budu upisana u razrede u skladu sa uzrastom i prethodnim obrazovanjem kao i da se formulišu individualni planovi podrške za svako dete. Svega osam dana od identifikacije, deca su sela u školske klupe. Tokom narednih nedelju dana, izdavači osnovnoškolskih udžbenika (Klett, Zavod za udžbenike, Novi logos, Eduka, Bigz, Kreativni centar, Krug i Gerundijum) odazvali su se pozivu PIN-a da obezbede sve neophodne knjige za decu. U skladu sa formulisanim individualnim planovima podrške, škola je obezbedila prostorije u kojima deca, dva puta nedeljno PIN pruža podršku u prilagođavanju, savladavanju kurikuluma i učenju srpskog jezika. Deca izveštavaju da se osećaju prihvaćeno, motivisana su da uče i uživaju u novim prijateljstvima sa svojim vršnjacima iz Srbije. Kako bi obezbedili kontinuirano praćenje i usklađivanje aktivnosti, PIN i zaposleni u osnovnoj školi (direktor, psiholog, nastavnik razredne nastave i razredni starešina) organizuju redovne sastanke na kojima formulišu aktivnosti za naredni period.

UNHCR
The UN Refugee Agency

Crteži su delo Samija Rasulija. On trenutno pohađa srednju školu za dizajn tekstila u Beogradu, Srbija.

نقاشیها کار سمیر رسولی می باشد.

او اکنون به مدرسه طراحی منسوجات (لباس) در بلغراد می رود.

Цртежи су дело Самија Расулија. Он тренутно похађа средњу школу за дизајн текстила у Београду, Србија.

AUTORI

Maša Vukčević Marković

Psiholog i psihoterapeut sa destogodišnjim iskustvom rada sa najranjivijim izbeglicama, koordinator projekta pružanja psihosocijalne podrške izbeglicama u Srbiji

Jovana Gašić

Klinički psiholog, menažer programa pružanja psihosocijalne podrške izbeglicama

Isidora Ilić

Dečiji psiholog na projektu pružanja psihosocijalne podrške izbeglicama

dr Jovana Bjekić

Psiholog-istraživač, naučni saradnik na Univerzitetu u Beogradu, istraživač na projektu pružanja psihosocijalne podrške izbeglicama

RECENZIJA

Marko Živanović

Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

U prikupljanju podatka učestvovali:

Uroš Radmanović, psiholog

Irena Stanković, psiholog

Dunja Božović, psiholog

Tatjana Gutić, psiholog

Irena Stojadinović, klinički psiholog

Andrej Todorović, klinički psiholog

Zahvalnost dugujemo brojnim prevodiocima, kulturnim medijatorima i volonterima koji su pomogli u sprovođenju istraživanja

Prikazani podaci su prikupljeni i diseminovani u okviru projekta Pružanje psihosocijalne podrške ugroženim izbeglicama u Srbiji

